

De rol van de bewakingshond bij de aanhouding van verdachten

De bevoegdheid tot aanhouding van een verdachte door een particuliere beveiliging brengt met zich mee dat hij redelijke middelen mag aanwenden om de verdachte daadwerkelijk van zijn vrijheid te benemen. Wat redelijk is kan niet in zijn algemeenheid bepaald worden. Vaststaat in ieder geval dat de hond niet mag worden losgelaten om de vluchtende verdachte onder controle te brengen. Wat wel mag ligt genuanceerder en komt in deze bijdrage aan de orde..

Bij ontdekking van een strafbaar feit is een ieder bevoegd de verdachte aan te houden. Aanhouden heeft de betekenis van "de aanhouding ter voorgeleiding, dat wil zeggen ter geleiding voor de organen van justitie of politie". De particuliere beveiliging die iemand heeft aangehouden dient de aangehoudene onverwijld over te dragen aan de politie, hetgeen er in de praktijk op neer komt dat ter plaatse gewacht wordt op de komst van de politie. Van de dwangmiddelen in het Wetboek van Strafvordering zijn die waardoor de verdachte van zijn vrijheid mag worden beroofd het meest ingrijpende. De aangehouden verdachte moet immers gedogen dat hij in afwachting van de komst van de politie enigszins in bedwang wordt gehouden of dat hij wordt overgebracht naar een ruimte waar hij zolang moet verblijven. De bevoegdheid tot aanhouding van een verdachte brengt dus met zich mee dat men redelijke middelen mag aanwenden om tot aanhouding te geraken. Wat redelijk is kan niet in zijn algemeenheid bepaald worden. Dat hangt onder andere af van de ernst van de gedraging waarvoor de verdachte wordt aangehouden, de te beschermen belangen en de houding van de verdachte. Iedere toepassing van wettelijke bijzondere dwangmiddelen dient te echter voldoen aan de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. Verder komt het geweldsmonopolie in principe uitsluitend toe aan de politie. Onder "geweld" wordt verstaan: "elke dwangmatige kracht van meer dan geringe betekenis uitgeoefend op personen of zaken". In dit kader is van belang om vast te stellen wat de positie van de bewakingshond is als deze gebruikt wordt bij de aanhouding.

Wettelijk kader

Een particuliere beveiligingsmedewerker die een bewakingshond bij zich heeft komt over het algemeen overtuigender over dan een beveiligingsmedewerker zonder diens viervoeter. De verdachte zal zich wellicht minder vrij voelen om te vluchten of om zich los te rukken, waardoor minder dwang hoeft te worden aangewend om hem ter plaatse te houden in afwachting van de komst van de politie of om mee te nemen naar de beveiligingsloge. In de beveiligingswetgeving is een specifieke wettelijke bepaling opgenomen die het gebruik van de bewakingshond wat meer inkleurt. Artikel 17 van de Regeling Particuliere Beveiligingsorganisaties (RPB) zegt dat een beveiligingsorganisatie bij de uitvoering van beveiligingswerkzaamheden gebruik kan maken van een hond. Dit gebruik is echter slechts toegestaan indien uit een verklaring van een gecertificeerde instantie blijkt dat de hond geschikt is om als surveillancehond of als objectbewakingshond te worden ingezet. Verder staat in het derde lid van dat artikel dat de hond tijdens de uitvoering van de beveiligingswerkzaamheden onder "direct toezicht" van de geleider dient te staan. Dat betekent dat de hond niet losgelaten mag worden om de verdachte te grijpen die op de vlucht is. Een opdracht aan de diensthondgeleider "laat de hond maar los" is altijd uit den boze. Voor diensthonden van de politie zegt artikel 15 van de Ambtsinstructie voor de politie en voor buitengewoon opsporingsambtenaren zelfs dat de hond direct en "voortdurend" onder toezicht

dient te staan. Verder zegt artikel 17 lid 5 RPB dat het gebruik van de hond de “perken van de redelijkheid en gematigdheid” niet te buiten mag gaan.

Politie en diensthond

Om de positie van de particuliere bewakingshond te kunnen bepalen is het zinvol te kijken wat voor de politie geldt. Aanknopingspunten hiervoor zijn te vinden in diverse uitspraken van de Nationale Ombudsman. De Nationale Ombudsman oordeelt over de rechtmatigheid en behoorlijkheid van overheidshandelen. In tegenstelling tot de particuliere beveiliging heeft de politie wel de bevoegdheid om geweld toe te passen. Bovenmatige uitoefening van geweld schendt echter het respect voor de lichamelijke integriteit van de verdachte en is niet geoorloofd. Bij een strafzaak kan bovenmatige geweldsuitoefening tot gevolg hebben dat dit tot minder strafoplegging leidt. Dreiging met de inzet van de diensthond door de politie is gericht op de beheersbaarheid van de situatie, bedoeld om een veilige aanhouding van de verdachte mogelijk te maken. Soms kan de verdachte pas na inzet van de diensthond onder controle worden gebracht. Volgens de Nationale Ombudsman is het echter noodzakelijk dat de verdachte wordt gewaarschuwd alvorens de hond daadwerkelijk wordt ingezet. Vaak is de dreigende werking van de hond voldoende om het verzet te breken. Voor de politie geldt dus dat de hond actief mag worden ingezet als (geweld)middel om controle over de verdachte te krijgen. De particuliere beveiliging met een bewakingshond heeft de bevoegdheid dit geweld(middel) aan te wenden niet. De particuliere beveiliging mag de bewakingshond ook niet inzetten tegen de aangehouden verdachte die bezig is om zich los te rukken, voorop gesteld dat dit losrukken niet gepaard gaat met schoppen en slaan. Dan zou sprake kunnen zijn van een rechtvaardiging op grond van noodweer.

Noodweer

Noodweer is een soort eigenrichting die toelaatbaar is in zeer dringende omstandigheden, wanneer de overheid niet op dat moment de noodzakelijke bescherming kan geven. Op noodweer als rechtvaardigingsgrond wordt vaak (tevergeefs) een beroep gedaan. Een niet gehonoreerd beroep op noodweer bij aanhouding door particulieren geeft aanleiding tot scherpe reacties in de media. Als de verdachte aan wie duidelijk kenbaar is gemaakt dat hij is aangehouden zich actief verzet door te schoppen en te slaan is onder omstandigheden verdedigbaar dat de bewakingshond actief wordt ingezet. Er moet dan sprake zijn van handeling (inzet hond) die geboden is als reactie ter verdediging van eigen of andermans lijf of goed bij een ogenblikkelijke wederrechtelijke aanval. Er mogen geen alternatieven zijn om de aanval af te wenden. Ook bij een dreiging kan er sprake van aanranding zijn. Het is dan echter wèl vereist dat de dreiging concreet en gevaarlijk is. Denk bijvoorbeeld aan de verdachte die zich losrukt en met zijn arm een beweging onder zijn jas naar zijn broeksband maakt, waardoor de indruk bestaat dat hij een pistool pakt. Een bedreiging kan reden tot noodweer zijn, mits deze als een ogenblikkelijke aanranding kan worden opgevat. Bij een bedreiging met woorden is noodweer niet bestaanbaar.

Een succesvol beroep op een strafuitsluitingsgrond betekent strafprocesmatig, dat de rechter van oordeel is dat mishandeling als gevolg van de inzet van de bewakingshond door de beveiligingsmedewerker weliswaar bewezen is, maar dat deze mishandeling niet strafbaar wordt geacht. Een dergelijk oordeel leidt tot ontslag van rechtsvervolging. Er kan derhalve geconcludeerd worden dat soms te verdedigen is dat de hond wordt ingezet op het onder- of bovenbeen van de verdachte die voor de aanval kiest.

Aansprakelijkheid voor schade

Als de inzet van de bewakingshond tot schade leidt is een tweede wettelijke bepaling relevant en dat is artikel 6:179 van het Burgerlijk Wetboek (BW). Dit artikel stelt vast dat de bezitter

van een dier aansprakelijk is voor de door het dier aangerichte schade, tenzij aansprakelijkheid zou hebben ontbroken indien hij de gedraging van het dier waardoor de schade werd toegebracht, in zijn macht zou hebben gehad. Hierboven werd als gesteld dat een hond actief kan worden ingezet bij noodweer. In dat geval is de bezitter niet aansprakelijk wegens een onrechtmatige daad, omdat voor de inzet van de hond een rechtvaardigingsgrond was. Als grondslag voor de aansprakelijkheid voor artikel 6:179 BW geldt de eigen energie van het dier en het -onberekenbare element dat in die energie ligt opgesloten. Artikel 6:179 BW is derhalve niet van toepassing als de dier schade toebrengt terwijl het de commando's van zijn baas volgt. Art. 6:179 BW is toepasselijk als het dier zelfstandig de schade veroorzaakt. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn als de bezitter van een hond het dier los laat lopen op een afgezet terrein en het dier iemand grijpt die onbevoegd op het terrein aanwezig is. De aansprakelijkheid geldt ook als de bewakingshond zich losrukt van diens begeleider en iemand bijt. Artikel 6:180 van het Burgerlijk Wetboek zegt aansluitend dat de aansprakelijkheid op het bedrijf rust als het dier wordt gebruikt in de uitoefening van een bedrijf.

Uit het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat de bewakingshond niet actief mag als geweldmiddel mag worden ingezet bij aanhoudingen. Als dat wel gebeurt en er is geen sprake van noodweer draagt de bezitter respectievelijk het bedrijf de volle verantwoordelijkheid voor de ontstane schade en loopt bovendien het risico te worden vervolgd voor mishandeling of vernieling (van bijvoorbeeld kleding). Het gevolg daarvan kan zijn dat de toestemming van de korpschef om beveiligingswerkzaamheden te verrichten wordt ingetrokken, hetgeen tot baanverlies leidt.

Onbehoorlijk optreden

Deze bijdrage wordt afgesloten met een praktijkcasus op een locatie waar de bewaking wordt uitgevoerd door de overheid zelf. Een aangehouden verdachte die was ondergebracht in een ophoudruimte maakt lawaai en beukte bij herhaling op de deur. Daarop werd gereageerd door een bewaker met een hond binnen te laten. Daarbij werd bedreigd dat de hond zou bijten als de verdachte zich niet rustig hield. Toen de verdachte op de vloer ging zitten zag zij dat de hond rustiger werd en zelfs wilde gaan zitten en/of liggen. De hondengeleider belette de hond hier echter in door alsmaar aan de riem te trekken, waardoor de hond onrustig bleef. De aangehoudene diende een klacht in bij de Nationale Ombudsman. De Nationale Ombudsman oordeelde dit handelen als intimiderend en bedreigend en als zodanig onbehoorlijk. Hij oordeelde dat in zo'n situatie alternatieven van bejegening aanwezig zijn zoals het benaderen van de verdachte door meerdere personen.¹ Voor bedrijven waarvan de beveiligingsdienst van een bewakingshond gebruik maakt mag duidelijk zijn niet in de publiciteit wensen te komen met een dergelijk bericht.

¹ Nationale Ombudsman, rapport 2003/360. Zie www.nationaleombudsman.nl